

УДК 332.122:338.45

ДО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В ПРОМИСЛОВОМУ РЕГІОНІ

Сталінська Олена Вікторівна, в. о. завідувача кафедри економіки підприємства, д. е. н., професор, Донецький національний університет, м. Вінниця

Stalinska Olena, a. h. of the department of enterprise economics, doctor of economics, professor, Donetsk national university, Vinnytsya

Stalinska O.V. The mechanism of state social policy implementation in an industrial region.

Incomplete social reform, a protracted economic crisis have caused heightened interest of society to social policy, created a number of social problems in society, especially in the industrial sector, which hide the real threat to the stability of enterprise development, social relations, the threat of utmost property polarization of citizens, the spread of poverty. To prevent these negative processes it is necessary to recur and review the mechanism for social policy implementation, particularly in the industrial sector, which will ultimately create conditions for economic reforms and social progress.

Increased focus on social issues is primarily due to the entry of Ukraine into the European space, which should be defined, as well as in most European countries, the policy of socially oriented market economy - a combination of the principle of market freedom with the principle of social compensation.

The strategic goal of our country is balanced development of the state – which can be defined as a development that provides a certain type of equilibrium, i.e. the balance between the socio-economic and natural ingredients.

Ukraine carries out the appropriate steps for the implementation of the basic paradigm of development, determined by constant (balanced) development. Transition of Ukrainian Economy to the concept of sustainable development requires a detailed analysis of the current state, mechanisms for the implementation of social policy, development trends are clearly shown by the example of the mining and metallurgical complex (MMC), the basic sectors of the economy of Ukraine. Enterprises have a direct and indirect impact on the various stakeholders in the regions of their presence. These include the impact of social, environmental and economic aspects.

The challenge of effective and responsible enterprise is to ensure regional development and prevent degradation of each of these aspects, since sustainable development of the country and the planet as a whole directly depend on these factors.

Сталінська О.В. До механізму реалізації соціальної політики держави в промисловому регіоні.

Незавершеність соціальної реформи, затяжна економічна криза викликали підвищений інтерес у суспільства до соціальної політики, породили ряд соціальних проблем в суспільстві, особливо в промисловому секторі, які приховують реальну небезпеку для стабільності розвитку підприємництва, соціальних відносин, загрозу граничної майнової поляризації громадян, поширення бідності. Для запобігання цих негативних процесів необхідно звернутися й розглянути механізм реалізації соціальної політики держави, особливо в промисловому секторі, що зрештою створить умови проведенню економічних реформ і соціальному прогресу.

Посилена увага до соціальних питань зумовлена передусім входженням України в європейський простір, де має бути визначено, як і для більшості європейських країн, курс

на соціально орієнтовану ринкову економіку - поєднання принципу свободи ринку з принципом соціальної компенсації.

Стратегічною метою розвитку нашої держави є збалансований (гармонійний, сталий, самовідтворювальний, екологічнобезпечний) розвиток держави – як розвиток, що забезпечує певний тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними і природними складовими.

Україною здійснюються відповідні кроки щодо впровадження основної парадигми розвитку, визначеної сталим (збалансованим) розвитком. Перехід економіки України до концепції сталого розвитку потребує детального аналізу сучасного стану, механізмів реалізації соціальної політики, тенденцій розвитку, що наочно представлено на прикладі гірничо-металургійного комплексу (ГМК), базовій галузі економіки України.

Підприємства мають прямий і непрямий вплив на різні зацікавлені сторони в регіонах своєї присутності. Даний вплив охоплює соціальний, екологічний та економічний аспекти.

Завдання ефективного та відповідального підприємства полягає в тому, щоб забезпечити регіональний розвиток і запобігти деградації за кожним із зазначених аспектів, тому що від цього прямо залежить сталий розвиток держави та планети в цілому.

Сталинская Е.В. К механизму реализации социальной политики государства в промышленном регионе.

Незавершенность социальной реформы, затяжной экономической кризис вызвали повышенный интерес у общества к социальной политике, породили ряд социальных проблем в обществе, особенно в промышленном секторе, которые скрывают реальную опасность для стабильности развития предпринимательства, социальных отношений, угрозу предельной имущественной поляризации граждан, распространения бедности. Для предотвращения этих негативных процессов необходимо обратиться и рассмотреть механизм реализации социальной политики государства, особенно в промышленном секторе, что в конечном итоге создаст условия проведению экономических реформ и социальному прогрессу.

Усиленное внимание к социальным вопросам обусловлено, прежде всего, вхождением Украины в европейское пространство, где должно быть определено, как и для большинства европейских стран, курс на социально ориентированную рыночную экономику - сочетание принципа свободы рынка с принципом социальной компенсации.

Стратегической целью развития нашей страны является сбалансированное развитие государства - как развитие, что обеспечивает определенный тип равновесия, то есть баланс между его социально-экономическими и природными составляющими.

Украина осуществляет соответствующие шаги по внедрению основной парадигмы развития, определенной постоянным (сбалансированным) развитием. Переход экономики Украины к концепции устойчивого развития требует детального анализа современного состояния, механизмов реализации социальной политики, тенденций развития, наглядно представленной на примере горно-металлургического комплекса (ГМК), базовой отрасли экономики Украины.

Предприятия имеют прямое и косвенное влияние на различные заинтересованные стороны в регионах своего присутствия. Данное влияние охватывает социальный, экологический и экономический аспекты.

Задача эффективного и ответственного предприятия заключается в том, чтобы обеспечить региональное развитие и предотвратить деградацию по каждому из указанных аспектов, так как от этого напрямую зависит устойчивое развитие государства и планеты в целом.

Постановка проблеми. Згідно з Конституцією України соціальна політика держави покликана забезпечити громадянам гарантовані права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я та медичну

допомогу, соціальне забезпечення та сприятливе навколишнє середовище. І визначальним пріоритетом державної соціальної політики є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, що передбачено розділом II Конституції України [1-3].

Незавершеність соціальної реформи, затяжна економічна криза викликали підвищений інтерес у суспільства до соціальної політики, породили ряд соціальних проблем в суспільстві, особливо в промисловому секторі, які приховують реальну небезпеку для стабільності розвитку підприємництва, соціальних відносин, загрозу граничної майнової поляризації громадян, поширення бідності. Для запобігання цих негативних процесів необхідно звернутися й розглянути механізм реалізації соціальної політики держави, особливо в промисловому секторі, що зрештою створить умови проведенню економічних реформ і соціальному прогресу.

Посилена увага до соціальних питань зумовлена передусім входженням України в європейський простір, де має бути визначено, як і для більшості європейських країн, курс на соціально орієнтовану ринкову економіку - поєднання принципу свободи ринку з принципом соціальної компенсації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти соціальної політики України досліджуються в працях вчених, таких як О. І. Амоша, Е. М. Лібанова, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, В. В. Онікієнко, О. В. Макарова, М. Д. Романюк, В. С. Стешенко, Г. А. Дмитренко, І. С. Кравченко, І. Л. Петрова, В. В. Близнюк, Л. М. Черенько, В. С. Шишкін, Л. І. Тертична та ін. Участь громадських і недержавних комерційних організацій в розвитку соціальної сфери одними з перших на державному рівні в Україні передбачили розробники Стратегії демографічного розвитку України на 2006–2015 рр. (Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України) й автори Закону України „Про соціальні послуги” (№ 966-IV від 19.06.2003). Масштабні дослідження соціальної активності бізнесу та соціально-економічного значення громадських організацій здійснюються зарубіжними вченими: М. Портером, М. Крамером, Ф. Котлером, Д. Гендерсоном, М. Ліборакіною, М. Лучко, О. Аузаном, Л. Саламоном, Б. Вейсбродом, Г. Анхеєром та ін. Високий рівень цих досліджень є підґрунтям для розробки основних положень механізму реалізації соціальної політики, особливо в країні, де формування ринкової економіки ще триває.

Мета статті. Удосконалення механізму реалізації соціальної політики держави в промисловому регіоні на прикладі металургійної галузі.

Результати дослідження. Стратегічною метою розвитку нашої держави є збалансований (гармонійний, сталий, самовідтворювальний, екологічнобезпечний) розвиток держави – як розвиток, що забезпечує певний тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними і природними складовими.

Україною, після підписання документів Ріо-1992, Йоганнесбург-2002 та Ріо-2012, здійснюються відповідні кроки щодо впровадження основної парадигми розвитку, визначеної сталим (збалансованим) розвитком. Перехід економіки України до концепції сталого розвитку потребує детального аналізу сучасного стану, механізмів реалізації соціальної політики, тенденцій розвитку, що наочно представлено на прикладі гірничо-металургійного комплексу (ГМК), базовій галузі економіки України. Протягом останнього десятиліття гірничо-металургійний комплекс України забезпечує близько 27% промислового виробництва, до 7% ВВП країни, понад 40% валютних надходжень, 34% загального експорту товарів, 15% загальної кількості працюючих у промисловості [4, 5].

Підприємства мають прямий і непрямий вплив на різні зацікавлені сторони в регіонах своєї присутності. Даний вплив охоплює соціальний, екологічний та економічний аспекти. Прямий вплив – вплив, який підприємство безпосередньо чинить на працівників і членів їх сімей, організації та місцеве населення, а також місцеві органи влади. Непрямий вплив – вплив, який чинять на підприємства місцеве населення та місцеві органи влади, постачальники підприємства.

Завдання ефективного та відповідального підприємства полягає в тому, щоб забезпечити регіональний розвиток і запобігти деградації за кожним із зазначених аспектів, тому що від цього прямо залежить сталий розвиток держави та планети в цілому.

Провідні організації переосмислюють і заново формують свої довгострокові конкурентні бізнес-стратегії [6]. Вони вже не розглядають сталий розвиток як усього лише ризик порушення законодавства або вимог до звітності, вважаючи такий підхід застарілим. Сталий розвиток певного рівня служить базою для сталого розвитку більш високих його рівнів. Тому зазначається, наскільки важливим є процес інтеграції парадигми сталого розвитку у стратегічне управління підприємством, і усвідомлюється його вплив на сталий розвиток регіону, держави, планети (рис.1).

Завдяки новому погляду в компанії з'являються можливості для досягнення і короткострокових, і довгострокових цілей. Сьогодні керівники підприємств намагаються використовувати такі потенційні переваги: зростання доходів за рахунок створення екологічних чи соціально відповідальних продуктів і послуг, а також виходу на нові споживчі ринки й підвищення конкурентоспроможності; оптимізація витрат за допомогою більш ефективного використання ресурсів і підвищення продуктивності праці; більш раціонального використання активів і схем роботи з постачальниками; скорочення відходів і зменшення ризику виникнення витрат, пов'язаних із недотриманням нормативних вимог; більш ефективне управління ризиками за допомогою підвищення прозорості при виявленні операційних подій і ризиків і управління ними; розробки правильних і ефективних заходів у відповідь на зміни нормативних вимог; захисту цінності торговельної марки.

Спрямованість стратегії розвитку, механізмів реалізації соціальної політики на окремих підприємствах (компаній) металургійної галузі наведено нижче. Так, стратегія Метінвесту спрямована на забезпечення довгострокового стійкого зростання. Сьогодні Метінвест – одна з найбільших компаній в Україні, великий експортер і платник податків. (податкові відрахування у 2010 р. становили за даними Державної податкової 11% надходжень до загального фонду державного бюджету України).

Підписання Глобального Договору ООН у 2010 р. стало для Групи Метінвест послідовним кроком у розвитку соціальної відповідальності діяльності. Важливим чинником сталого розвитку Метінвесту є побудова нової корпоративної культури, яка змінює систему взаємовідносин працівників на виробництві, бізнесу та навколишнього середовища, бізнесу та суспільства. У Метінвесті це завдання вирішується комплексно, один із таких методів – упровадження філософії «Ощадливого виробництва» (LEAN), широко відомої культури оптимізації бізнес-процесів.

Подолавши складний період спаду у світовій економіці, Метінвест уже у 2010 р. успішно вийшов на стабільні фінансові й операційні показники, виконавши зобов'язання перед усіма зацікавленими сторонами. Саме в цей період керівництвом компанії були прийняті стратегічні рішення про довгостроковий сталий розвиток. Метінвест розробив стратегію-2020, поставивши перед собою три мети:

забезпечити стійку конкурентну перевагу продукції;

посилити позиції на стратегічних ринках;

досягти рівня кращих практик у веденні бізнесу за рахунок упровадження корпоративної культури та цінностей, ефективного управління персоналом і оптимізації внутрішніх процесів.

Соціальна відповідальність Метінвесту ґрунтується на інтеграції соціальних, економічних і екологічних принципів сталого розвитку у стратегію й операційну діяльність компанії. Корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) кожного підприємства Групи інтегровано в бізнес-стратегію всієї групи так, що створення соціальної цінності сприяє формуванню цінності і для акціонерів.

У компанії вважають, що бізнес не може бути успішним, якщо при його діяльності постраждали люди. Тому абсолютним пріоритетом для Метінвесту є здоров'я і безпека

співробітників. У Групі прагнуть не просто дотримуватися вимог законодавства, а підвищити загальну культуру безпеки на виробництві зі стратегічною метою знизити до нуля рівень травматизму.

У компанії змінено підходи до управління питаннями охорони праці створенням централізованої вертикалі управління – на всіх рівнях, починаючи з правління компанії й закінчуючи кожним підприємством, функціонує своя центральна комісія. Сьогодні Метінвест – лідер в Україні з використання механізмів Кіотського протоколу. Проекти спільного впровадження на підприємствах Групи показали скорочення викидів на більш ніж 8 млн т CO₂.

Серед пріоритетних завдань, поставлених компанією на найближчі десятиліття, – підвищення енергоефективності всіх виробничих об'єктів і активна участь у здійсненні проектів у рамках Кіотського протоколу. Метінвест є єдиною українською компанією, чий практики в галузі охорони навколишнього середовища та підвищення рівня безпеки на виробництві отримали світове визнання – сертифікати ClimateActionMember Всесвітньої асоціації виробників стали та одну з нагород за кращий проект підвищення рівня безпеки на виробництві.

Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг» – найбільше підприємство гірничо-металургійного комплексу України, унікальне за своїми масштабами й можливостями, є одним із лідерів металургійної промисловості України і частиною компанії-виробника сталі № 1 у світі. Висока позиція у сталеливарній галузі накладає на підприємство особливу відповідальність. На підприємстві приділяється велика увага діяльності в галузі корпоративної соціальної відповідальності й гармонійного співіснування бізнесу та навколишнього середовища. Це підвищує відмінну репутацію компанії і призводить до більш стійкого розвитку. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» – містоутворююче підприємство, тому йому потрібно враховувати інтереси суспільства і брати на себе відповідальність за вплив на зацікавлені сторони й навколишнє середовище.

На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» стратегія корпоративної соціальної відповідальності реалізується в чотирьох сферах: інвестиції в людей; створення екологічної сталі; інвестиції в регіон та місто; прозоре управління.

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» традиційно вважався одним із найбільших роботодавців України. На момент продажу підприємства нинішньому власнику у 2005 р. штатна чисельність працівників становила 57921 осіб. У кінці 2011 р. чисельність персоналу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» становила 33890 осіб. За даними профспілкової організації «ArcelorMittal Кривий Ріг», на 1 жовтня 2012 р. середньооблікова чисельність працівників становила 32333 осіб. За сім років (2005-2011 рр.) чисельність працівників знизилася на 24031 чол., або на 42%.

Для підвищення рівня ефективності роботи у 2011 р. на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» тривав процес реорганізації штатної чисельності персоналу. Підприємство є одним із небагатьох в Україні, яке протягом останніх п'яти років надає матеріальну підтримку у вигляді компенсаційних виплат співробітникам, самостійно приймає рішення про вихід із підприємства. Програма добровільного звільнення (ПДЗ) у 2011 р. була спрямована більшою мірою на зниження кількості керівників, фахівців, службовців і адміністративно-господарського персоналу, ніж – працівників виробничих департаментів.

Гірничо-металургійний комплекс України є однією із провідних бюджетоутворюючих галузей, що зумовлює темпи зростання національної економіки. Водночас у нинішньому своєму стані українська металургія не здатна посідати інше місце у світовому поділі праці, крім як постачальника напівфабрикатів і прокату з низькою доданою вартістю.

З моменту набуття Україною незалежності проблеми майбутнього чорної металургії та ГМК України в цілому знаходяться в центрі дискусій серед фахівців-практиків, науковців, а також на різних рівнях державної влади і управління. Однак на урядовому рівні чорна металургія не визнана пріоритетною галуззю, що має такі наслідки, як повна приватизація

металургійних підприємств, відсутність державного впливу на економічну, промислову та технічну політику галузі, невідповідність сортаменту виробленої металопродукції запитам внутрішнього ринку. Особливе занепокоєння викликає та обставина, що власниками більшості підприємств є іноземні компанії, інтереси яких не збігаються з національними інтересами України [7].

Незважаючи на цей факт Україна має певні здобутки чинної законодавчої бази, спрямовані на функціонування та розвиток ГМК України. Це Постанова Верховної Ради України від 17.10.1995 р. про прийняття «Концепції розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року», у якій визначено основні напрями структурної перебудови ГМК. Це прийняття цілої низки урядових рішень, що стосуються ГМК: Постанови Верховної Ради України «Про заходи щодо подолання кризового стану в ГМК України», Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецької області», тимчасові дії законів України «Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України» та «Про подальший розвиток гірничо-металургійного комплексу України», ряд постанов Кабінету Міністрів України по окремих підприємствах галузі та ін.

А у 2004 р. затверджена «Державна програма розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України на період до 2011 року» Постановою Кабінету Міністрів України № 967, що базується на Концепції розвитку ГМК, схваленій Постановою Верховної Ради України від 17 жовтня 1995 р. № 385/95-ВР.

У найближчій перспективі плануються рішучі та грамотні дії для розвитку металургійної галузі України, щоб одна із провідних галузей держави залишалася надійним макроекономічним фундаментом.

Висновки: Сучасний стан соціальної політики в Україні недостатньо відображає ті соціальні пріоритети, обов'язковість яких проголошена на найвищому рівні. У соціальній сфері без належної уваги залишається значна кількість деструктивних процесів і явищ. Їх ліквідація є нагальною потребою і вимагає від суспільства масштабних фінансових, трудових, інтелектуальних й інших ресурсів, мобілізувати які традиційними інструментами державного регулювання і лише державними зусиллями виявляється вкрай важко. За таких умов подальша розбудова ефективної моделі соціального розвитку в Україні залежить від того, наскільки успішним буде пошук інноваційних механізмів реалізації її соціальної політики.

Список використаних джерел:

1. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. – с. 141.
2. Кодекс законів про працю України //Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами /Відп. ред. В. М. Вакуленко, О. П. Товстенко. - К.: Юрінком Інтер, 1997. – 1040 с.
3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Відомості Верховної Ради , 2000. - №48. – с.409.
4. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К.: НІСД, 2012. – 71 с.
5. Щодо напрямів реформування металургійної галузі України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/435>.
6. Сталинская Е.В. Инструменты формирования и реализации стратегии предприятия / Е.В. Сталинская // Бизнес-Информ. – 2010. – № 3 (2). – С. 78-82.
7. Украинская металлургия: как не зайти в тупик [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://metall-news.blogspot.com/2012/08/blog-post_9378.html
8. Мандибура В. Соціальна політика держави та її структурні складові //Україна: аспекти праці. – 2000. - № 7.
9. Лібанова Е. Ринок в умовах перехідної економіки // Економічний розвиток і державна політика. — 2001. — Вип. 10.

References:

1. The Constitution of Ukraine(1996), Supreme Council of Ukraine, No.30, 141p.
2. Labor Code of Ukraine with itemized materials (1997), in Vakulenko, V. and Tovstenko, O. (Ed.) , Yurinkom Inter, Kyiv, 1040 p.
3. The Law of Ukraine "On state social standards and state social guarantees" (2000), Supreme Council Bulletin, No. 48, 409 p.
4. Import substitution strategy priorities in industrial modernization of Ukraine (2012), NISS, Kyiv, Ukraine, 71 p.
5. Regarding ways of reforming the metallurgical industry of Ukraine, Policy Brief, available at: [http // www.niss.gov.ua / articles / 435](http://www.niss.gov.ua/articles/435).
6. Stalinskaya, E.V.(2010), The tools of formation and implementation of the enterprise strategy, Business Inform, No. 3 (2), pp. 78-82.
7. Ukrainian metallurgy: how not to come to a standstill, available at: [http: // metall-news. blogspot. com / 2012/08 / blog-post_9378.html](http://metall-news.blogspot.com/2012/08/blog-post_9378.html)
8. Mandybura, V. (2000), Social policy and its structural components , *Ukraine: aspects of labor*, No. 7.
9. Libanova, E. (2001), Market in a transitional economy, *Economic development and public policy*, Vol. 10.

Keywords: social reform, sustainable development, mining and metallurgical complex mechanism social policy.

Ключові слова: соціальна реформа, сталий розвиток, гірничо-металургійний комплекс, механізм, соціальна політика.

Ключевые слова: социальная реформа, устойчивое развитие, горно-металлургический комплекс, механизм, социальная политика.